

КИЇВ: МІСТО СВІТЛА ТА ЛЕГЕНД

Навчальний посібник

Київ 10-13 століть
карта-реконструкція

Київ 2025

УДК 908(477.411)(075.3)
К38

Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
(наказ № 48 від 26 березня 2025 року)
Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 19 червня 2025 року)

Навчальний посібник «**Київ: місто світла та легенд**» для учнів 5–8 класів
закладів загальної середньої освіти в рамках проекту «Києве мій» створено та введено
за Комплексною міською цільовою програмою «Освіта Києва. 2024–2028 роки».

Ідея проекту «Києве мій»:

Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

Навчальний посібник «**Київ: місто світла та легенд**» створений колективом співробітників Київського столичного університету імені Бориса Грінченка в рамках проекту «Києве мій».

Упорядники текстів й автори методичного контенту:

Михайло ВОЙЦЕХІВСЬКИЙ, директор Інституту післядипломної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент; Фелікс ЛЕВІТАС, професор кафедри історичної та громадянської освіти Інституту післядипломної освіти, доктор історичних наук; Олександр ТРУХАН, доцент кафедри історичної та громадянської освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук; Марія ПРЯДКО, завідувача НМЦ видавничої діяльності; Антоніна ДАНІЛЕНКО, заступник завідувачої НМЦ видавничої діяльності.

Рецензенти:

Оксана САЛАТА, завідувач кафедри історичної та громадянської освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор історичних наук, професор; Ігор КУЛЄШОВ, вчитель історії та громадянської освіти Академічного ліцею № 47 Печерського району м. Києва.

Розробники й автори контенту мобільного додатка: співробітники НКП «Освітня агенція міста Києва».

З питань користування додатком зв'яжіться

Умовні позначки: — аудіосупровід; — аудіосупровід + 3D-модель

Київ: місто світла та легенд : навч. посіб. / упорядники : Інститут післядипломної освіти,
К38 НМЦ видавничої діяльності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка ;
ідея проекту : Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київ-
ської міської державної адміністрації); Київський столичний університет імені Бориса Грін-
ченка. — Київ : Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2025. — 200 с. : іл. (Проект «Києве мій».)
ISBN 978-617-658-142-0 (Проект)
ISBN 978-617-658-138-3

908(477.411)(075.3)

ISBN 978-617-658-142-0 (Проект)
ISBN 978-617-658-138-3

© Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації), 2025
© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, упорядкування,
макет, 2025
© НКП «Освітня агенція міста Києва», мобільний додаток, 2025

ЗМІСТ

5	Юні кияни й киянки!
7	КИЇВ ІСТОРИЧНИЙ
35	КИЇВ НЕПЛАТІННИЙ
51	КИЇВ АДМІНІСТРАТИВНИЙ
71	КИЇВ ГОСТИННИЙ
117	КИЇВ КУЛЬТУРНИЙ
149	КИЇВ АРХІТЕКТУРНИЙ
165	КИЇВ ОСВІТНІЙ
183	КИЇВ СПОРТИВНИЙ

ЮНІ КИЯНИ Й КИЯНКИ!

Презентуємо незвичний навчальний посібник «Київ: місто світла та легенд». Ця книжка є захопливою мандрівкою у світ історії, культури й спорту нашої столиці.

Для киян місто є не просто географічною точкою на мапі України. Це цілий всесвіт, сповнений подій, вражачих відкриттів та емоцій. У книжці зібрано найцікавіші факти про місто — без великої кількості складних дат і довгих переліків імен. На вас чекають легенди й перекази, що розповідають про давній Київ та його славетних мешканців, уривки з літописів і хронік, які свідчать про важливу роль столиці в історії України й світу.

Гортаючи сторінки посібника, ви дізнаєтеся, а головне — зможете уявити, як складався Київ, зростав і розвивався, захищався від ворогів та дивував світ своєю красою. Відомі пам'ятки розкривають свої таємниці, музеї і театри запросять у гості, а знайдені в місті локації стануть місцем натхнення та творчих рішень. Ви дізнаєтесь про славетних предків, які будували, розвивали й захищали Київ у минулому, а також про сучасників, що нині прославляють і боронять місто — спортсменів, артистів, художників, письменників та воїнів, які, можливо, щодня проходять вулицями цього особливого міста разом із вами.

Кожен розділ посібника завершується цікавими завданнями та проєктами, що допоможуть вам краще зрозуміти матеріал, водночас відчувати себе частиною давньої минувщини й творцями нової історії Києва — тієї, що відбувається просто зараз.

Пишайтеся Києвом, шануйте його історію та культуру! Адже місто — не лише спадок нашого славного минулого. Це скарб, який ми маємо передати наступним поколінням.

Пам'ятайте: ви — частина цього міста, його сьогодення та майбуття. І саме від вас залежить, яким Київ стане завтра.

І ще одна приємна новина! Завдяки сучасним технологіям ви зможете не лише прочитати, а й почути розповіді про визначні місця Києва, а деякі з них навіть побачити в доповненій реальності.

Сторінки посібника містять спеціальні позначки: — вказує на те, що текст має аудіосупровід, а — крім озвучування, передбачає ще й 3D-модель пам'ятки, яка ніби «оживає» перед читачем.

Як користуватися додатком

1. Відскануйте QR-код за допомогою камери вашого телефону.
2. Перейдіть за посиланням і завантажте мобільний додаток.
3. Відкрийте додаток.
4. Виберіть мову, натиснувши на прапор відповідної країни.
5. Наведіть камеру телефона на сторінку нижче, що містить спеціальну позначку.
6. Слухайте розповідь про вибраний об'єкт і досліджуйте Київ у новому форматі!

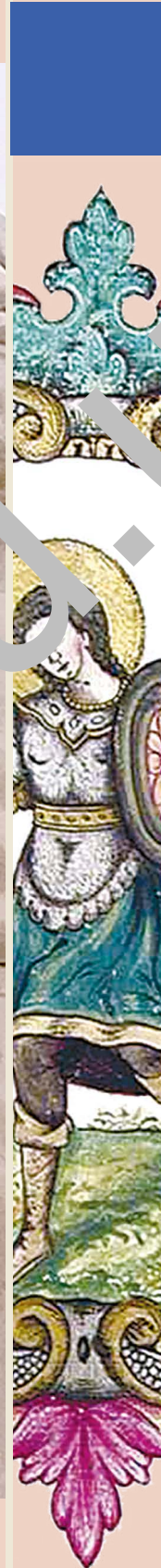
3D

І ось він — Христ!
Висіяв хрестами.
Принісши зір красою полонив.
Тут і я. Господь безсмертними перстами
святив і ці гори осінив.

Ліна Костенко

КИЇВ ІСТОРИЧНИЙ

ПАМ'ЯТНИК ЗАСНОВНИКАМ КИЄВА — човен із постатями братів Кия, Щека, Хорива та їхньої сестри Либеді. Згідно з літописами, вони започаткували величне місто — Київ, назване так на честь старшого брата Кия. Пам'ятка розташована в Наводницькому парку на Дніпровій набережній.

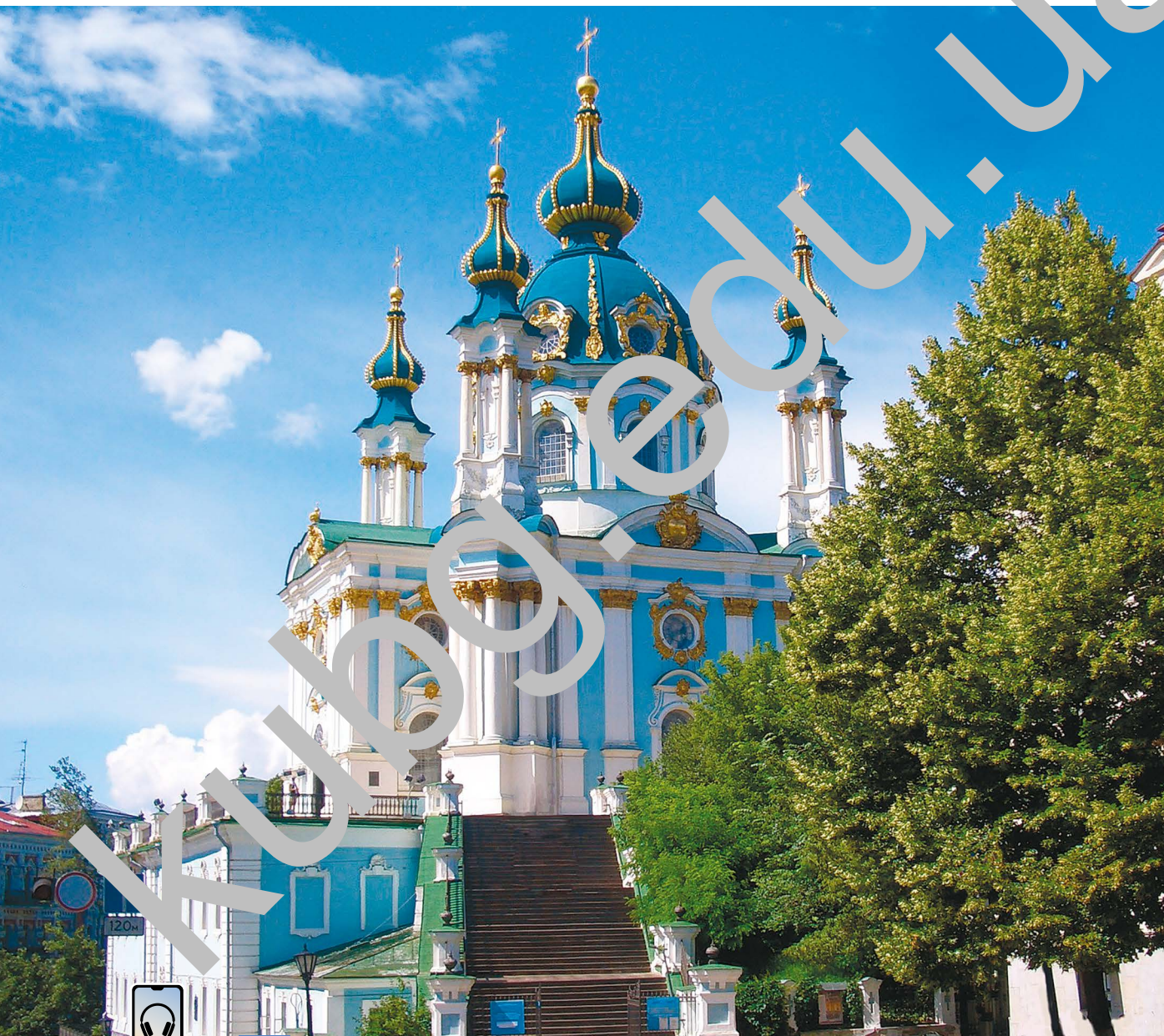
ЦІКАВО

*Кий, Щек, Хорив та їхня сестра Либідь, за літописами, походили з полян і були княжого роду. Розповідають, що брати, побачивши мальовничі дніпровські пагорби, були вражені їхньою красою, тож вирішили влаштуватися тут. Згідно з «Повістю минулих літ», оселилися вони на дніпровських горах і збудували на високому правому березі Дніпра місто, і назвали його **Київ**.*

Пам'ятник «МАЛЮКИ, ЗАСНОВНИКИ КИЄВА» («Малюки, що пускають кораблики») розташований на Подільській площі. Основу композиції складають три фігури хлопчиків, які є прообразами легендарних братів-засновників Києва — Кия, Щека й Хорива. Діти пускають корабликами на стилізованій карті Києва, за кілька метрів розміщено бронзова лавка, на якій сидить маленька дівчинка — прототип їхньої сестри Либідь.

АНДРІЇВСЬКА ЦЕРКВА розташована на мальовничому Андріївському узвозі й названа так на честь Андрія Первозваного, одного з 12 апостолів Ісуса Христа. Збудована у 1747–1754 роках у стилі бароко за проєктом видатного архітектора Франческо Бартоломео Растреллі.

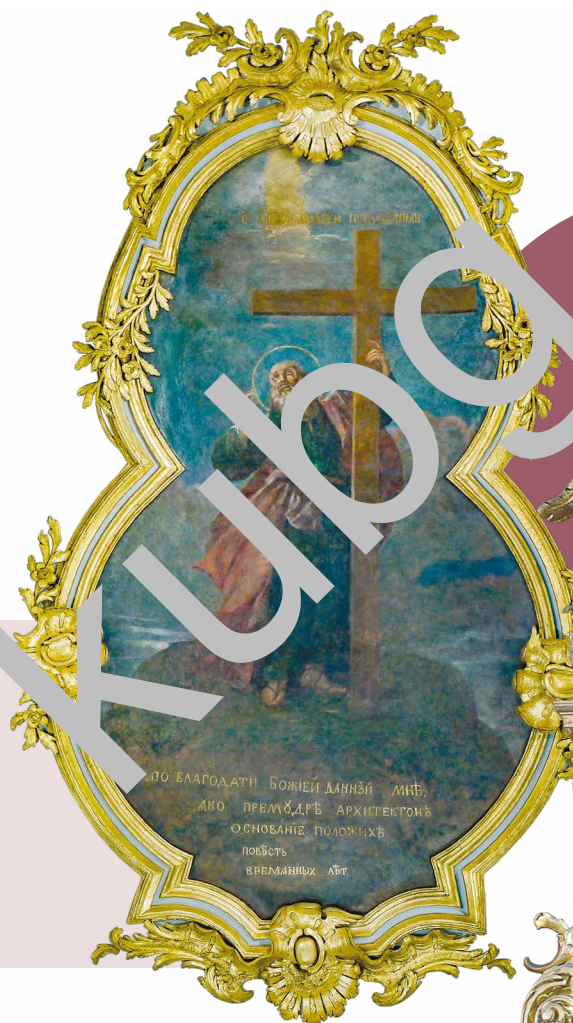

ЦІКАВО

- У літописах Давньої Русі (зокрема, і в відомій «Повісті минулих літ») фігурує переказ про те, що саме тут апостол Андрій спорудив хрест, передбачивши появу великого міста: «На горах цих засяє благодать Божа, і буде місто велике, і багато церков воздвигне тут Бог».
- Андріївська церква ніколи не мала дзвонів. За легендою, при першому ж ударі дзвонів Андріївської церкви

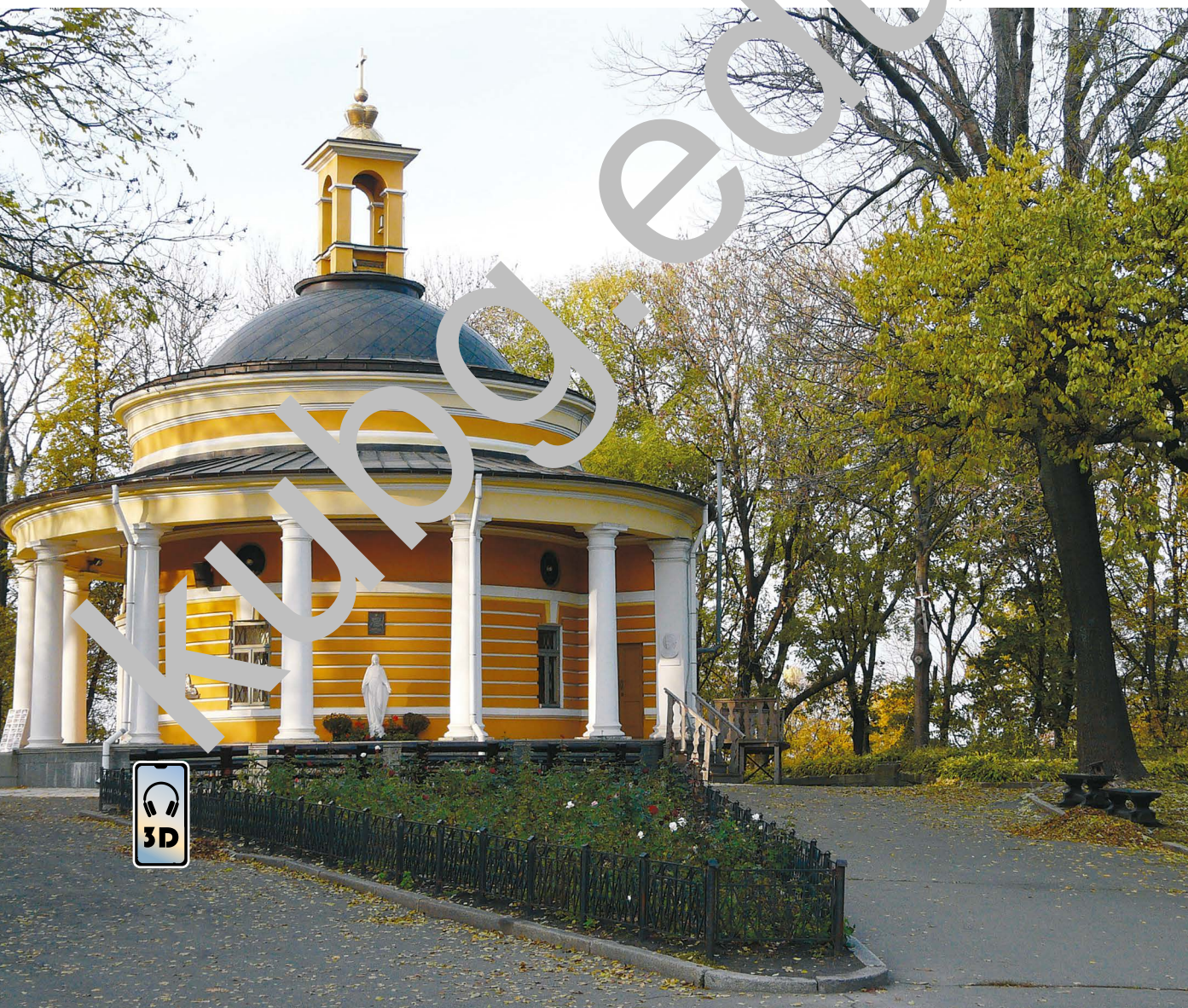
з надр землі підніметься вода, яку приборкав Андрій Первозваний з ради виникнення міста, й затопить навколишні землі.

- **Пам'ятник** самому ж святому апостолу **Андрію Первозваному** в Києві розташований в історичному центрі міста, на площі Андрія Первозваного, поблизу Аскольдової могили. Святий вважається покровителем України.

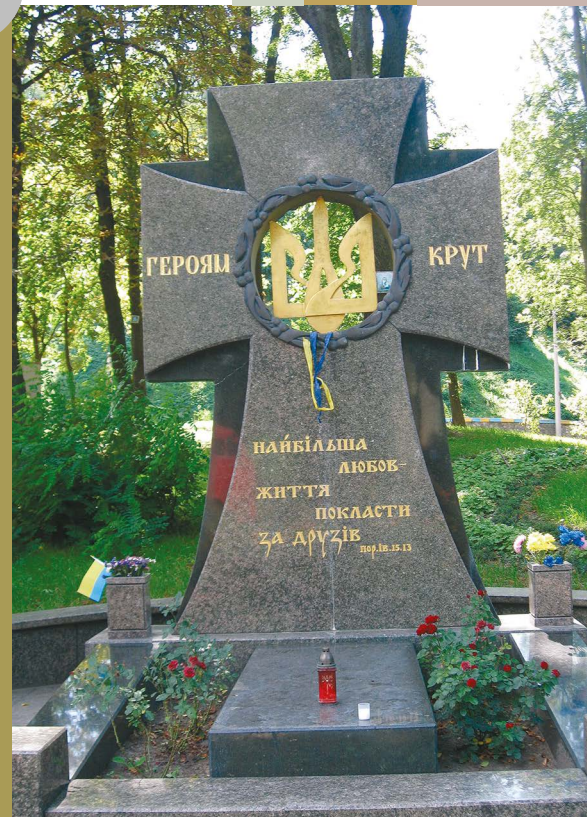
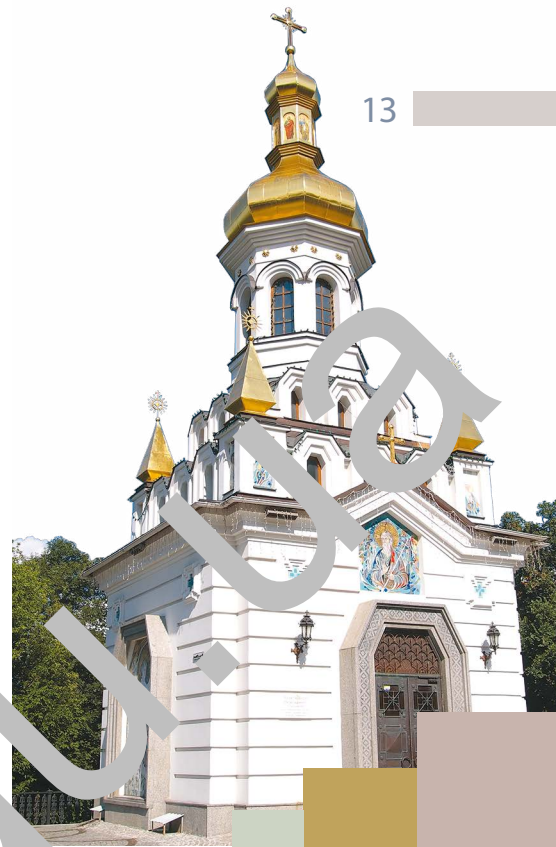
АСКОЛЬДОВА МОГИЛА — це парк в історичній місцевості Києва, де, за легендою, було поховано Аскольда — одного з перших правителів Київського князівства, який у 860 році прийняв християнство і взяв ім'я Миколай. Саме тут було зведено церкву Святого Миколая у формі ротонди.

На території парку розташовані каплиці святого Антонія Первозваного й Воздвиження Хреста, меморіали Героям Крут, жертвам Голодомору, а також пролягає Хрестовий шлях з бронзових рельєфів. Тут знайшли спокій і нові герої України — зокрема Дмитро Коцюбайло («Дашко»), ботчик Андрій Пільщиков («Джус»), борець «Донбас» Марко Паславський («Франко»), активісти Євромайдану й війни, полегли за незалежність у російсько-українській війні.

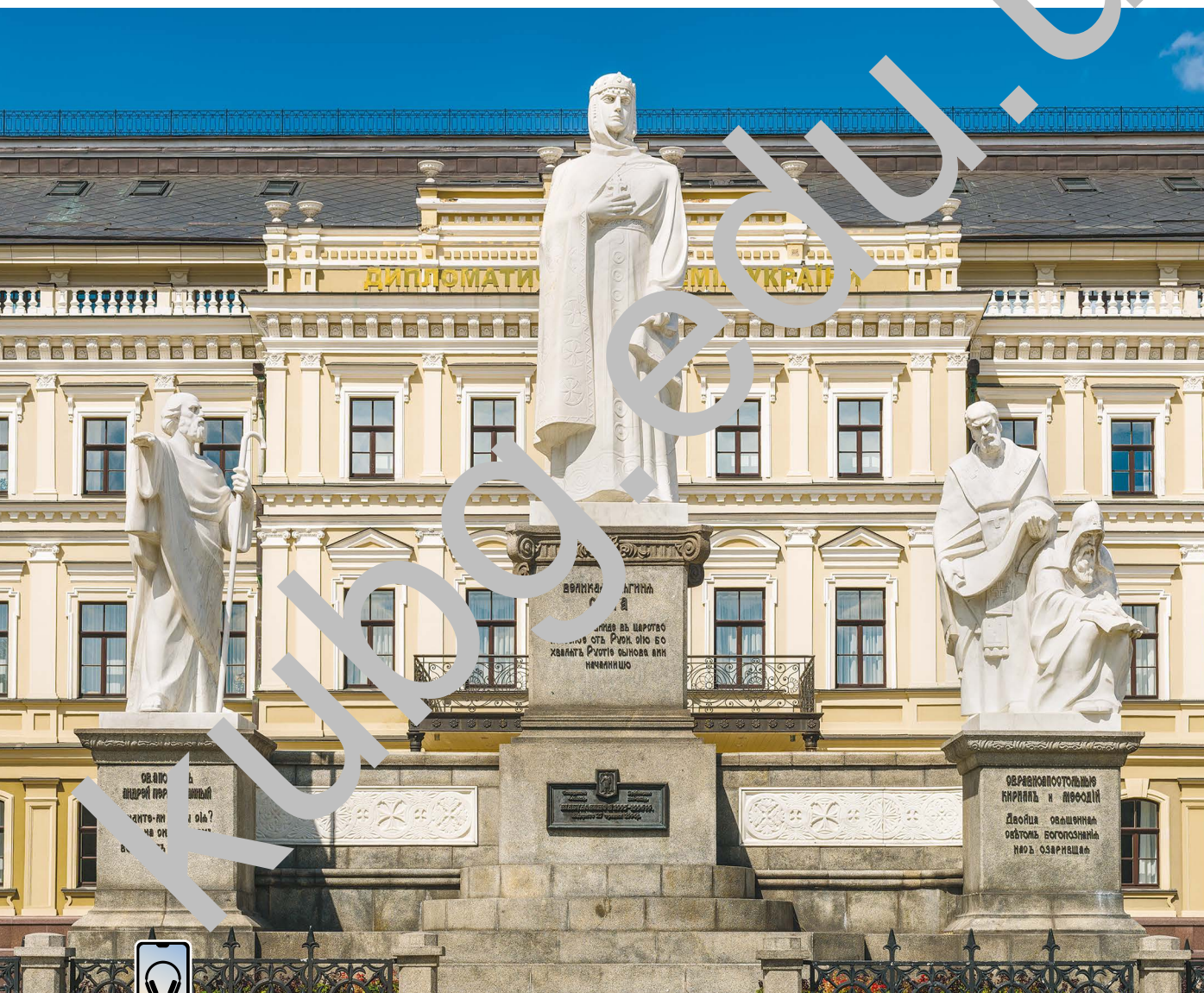

ЦІКАВО

Як свідчить «Повість минулих літ», брати Аскольд і Дір були варягами, що прийшли до Києва з північних земель і разом правили Київським князівством у 860–882 роках. Прославилися походами на Візантію. Розбили хозар, яким поляни сплачували данину, і встановили справедливий для городян порядок. Були вбиті Олегом Віщим, що прийшов із Новгороду з малолітнім сином Рюрика — Ігорем, і захопив місто, проголосивши Київ своєю столицею — «матір'ю руських городів».

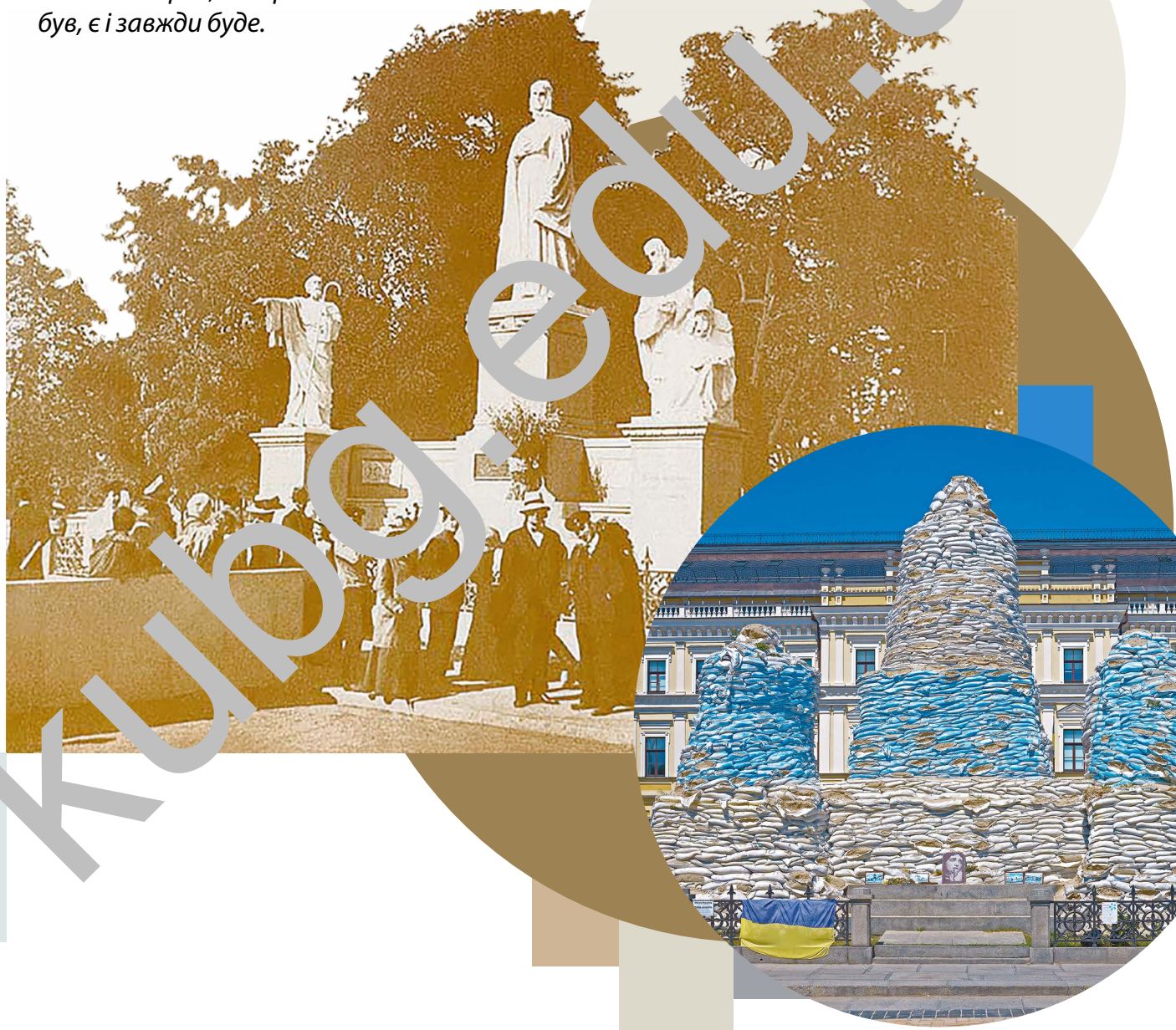

ПАМ'ЯТНИК КНЯГИНІ ОЛЬЗІ, СВЯТОМУ АПОСТОЛУ АНДРІЮ ПЕРВОЗВАНОМУ ТА ПРОСВІТИТЕЛЯМ КИРИЛУ Й МЕФОДІЮ розташований на Михайлівській площі, поруч із Михайлівським Золотоверхим собором. Увіковічує княгиню Ольгу (роки князювання 945–969), яка першою із правителів Давньої Русі прийняла хрещення, сприяла діяльності київських просвітителів, творців кириличної абетки Кирила й Мефодія, та провісника виникнення Києва Андрія Первозваного.

ЦІКАВО

- Пам'ятник є реконструкцією скульптурної композиції, встановленої на цьому місці 1911 року, яка була знищена більшовиками в 1919 році.
- Андрій Первозваний вказує на «святі київські гори», покровителем яких був, є і завжди буде.

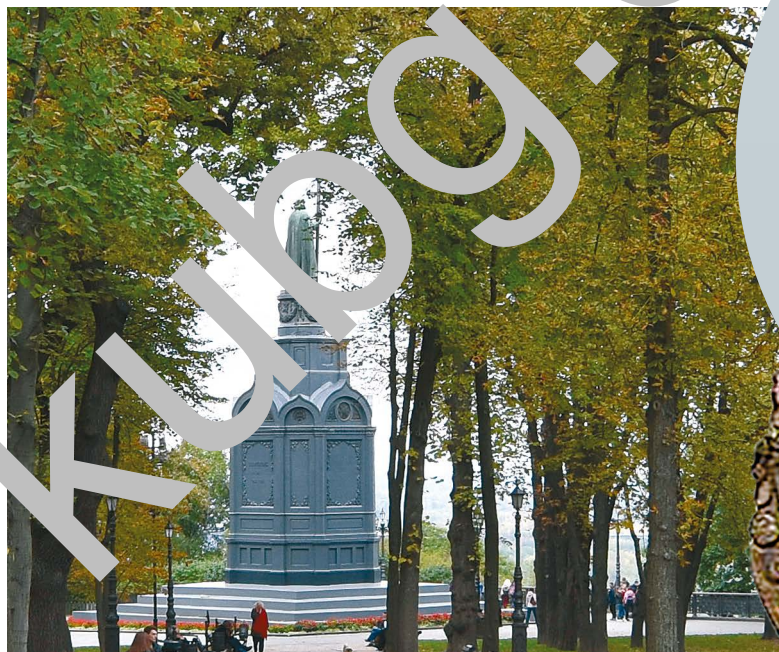

ВОЛОДИМИРСЬКА ГІРКА — історична місцевість у центрі Києва. У середині XIX століття тут було розбито парк та встановлено **пам'ятник Володимиру Великому** — одному з найславетніших правителів Давньої Русі, столицею якої був Київ. Пам'ятка споруджена в 1853 році та належить до найдавніших скульптур міста.

ЦІКАВО

- Князь Володимир Великий (рік народження невідомий – 1015), знаний як хреститель Русі, мав особистий знак — **тризуб**, що у XX столітті став символом України. Саме за часів його правління почали карбувати перші монети — **гривні**, що сприяло економічному піднесенню держави.
- Навколо монумента Володимира Великого точаться міські легенди. За одними переказами, постамент пам'ятника прикриває потужний підземний колодязь, за іншими — під ним заховано церковні скарби.

ЗОЛОТІ ВОРОТА — головна брама стародавнього Києва, пам'ятка оборонної архітектури Русі, одна з найдавніших датованих споруд Східної Європи. Вежа, яка роками захищала місто від ворожих нападів.

ЦІКАВО

- Існує чимало легенд та переказів щодо назви саме цієї брами. Адже, як відомо, воріт було кілька. Дехто каже, що головний в'їзд у місто здобув цю назву, бо так називалася брама в Царгороді, з яким Київ вів постійне суперництво. Інші стверджують, що при в'їзді в місто треба було заплатити мито — кілька золотих монет. Існує і така думка: аби уникнути пошкоджень, дерев'яні ворота були захищені листами міді, яка виблискувала на сонці, мов золото.
- Нікому із загарбників не вдавалося потрапити до Києва крізь цю брму. У 1240 році ординці хана Батия частково зруйнували її, але згодом, з цього боку, в місто зайшли з боку П'ядських воріт (у районі сучасного Майдану).

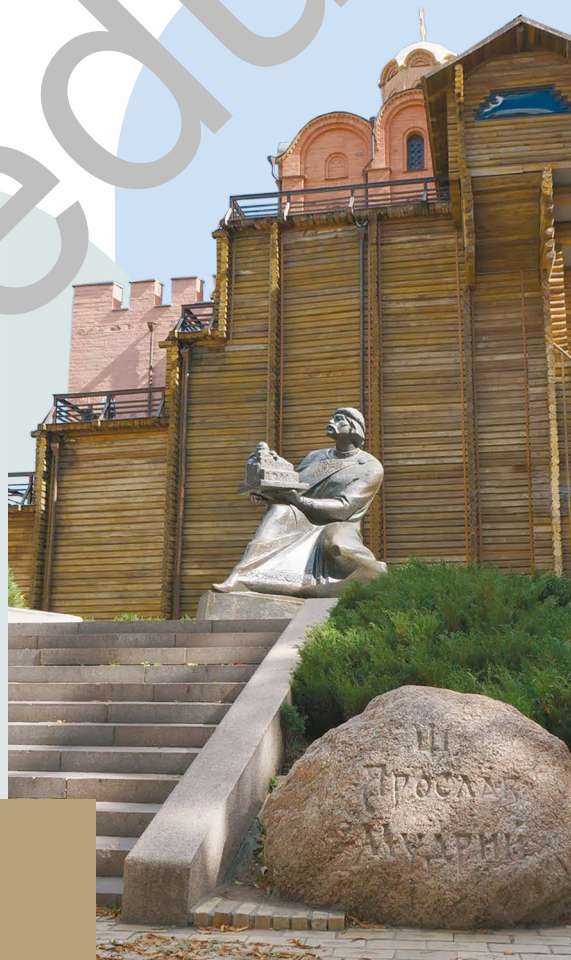

ПАМ'ЯТНИК ЯРОСЛАВУ МУДРОМУ розташований біля Золотих воріт. Князь тримає в руках макет Софійського собору, побудованого в добу його правління. Погляд Ярослава Мудрого звернений у напрямку Софійської площі, де розташована ця пам'ятка архітектури.

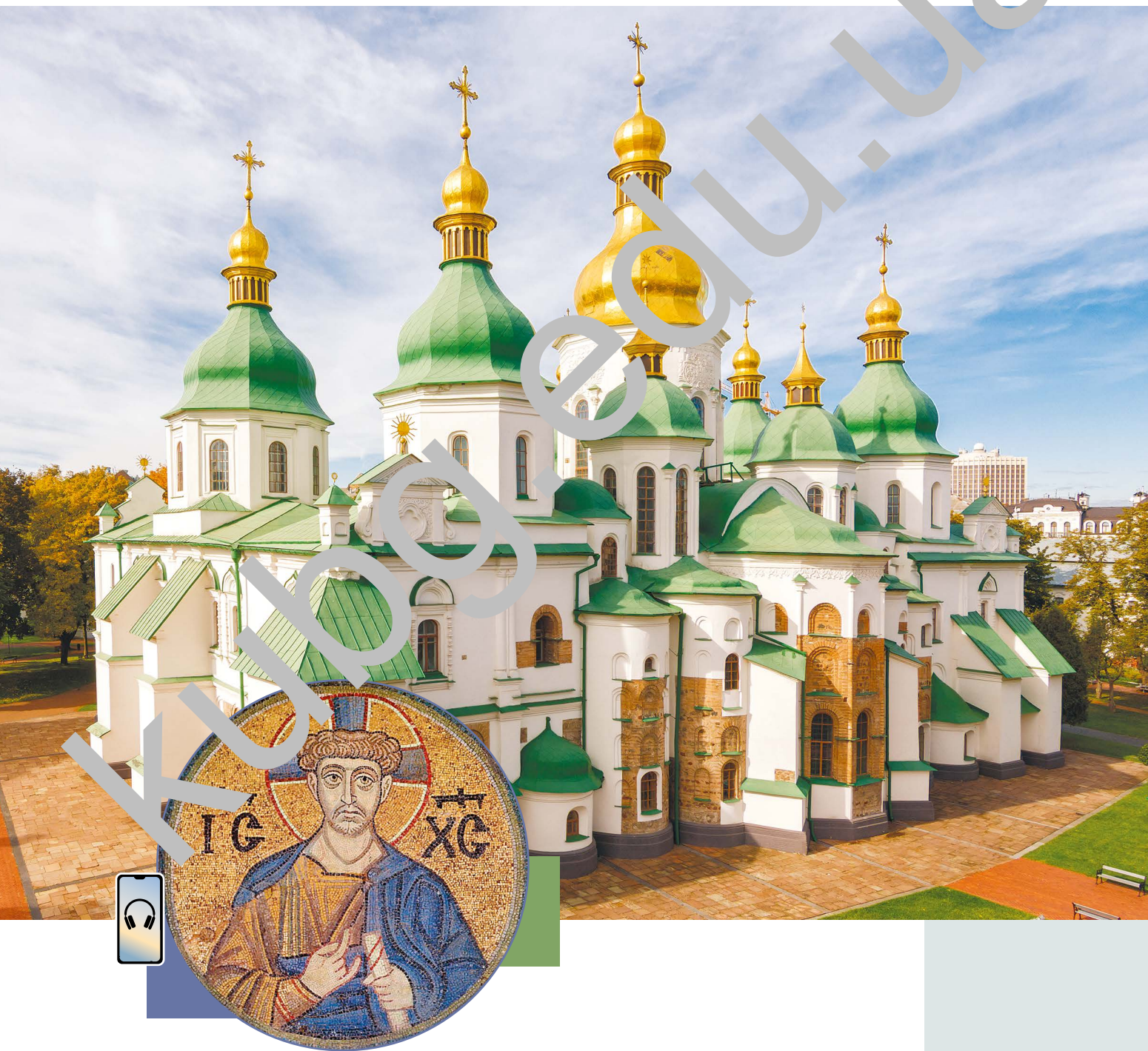

ЦІКАВО

- Ім'я Ярослава Мудрого (978 або перша половина 980-х років – 1054) пов'язано з першою відомою на Русі бібліотекою, заснованою орієнтовно в 1037 році при Софійському соборі.
- У Софії Київській зберігається білий мармуровий **саркофаг**, у якому мали лежати кістки двох скелетів — жіночого та чоловічого. За версією вчених, один із них найімовірніше міг належати Ярославу Мудрому. Однак після відкриття саркофага для проведення досліджень у 2008 році виявилось, що скелет князя зник. Сучасні дослідники вважають, що рештки Ярослава Мудрого могли бути вивезені з України під час Другої світової війни.
- Ярослав Мудрий доклав руку до складання першого на Русі зводу законів — «Руської правди».
- У 1995 році на честь князя було засновано почесну державну нагороду — орден князя Ярослава Мудрого, яким нагороджують за заслуги перед Україною.
- У 2004 році Ярослав Мудрий був прилучений до лику святих.

СОФІЙСЬКИЙ СОБОР (СОФІЯ КИЇВСЬКА) — собор XI століття, одна з небагатьох уцілілих споруд часів Русі. До середини XIII століття слугував головною церквою давньоруської держави, місцем поховання великих князів київських. При соборі велося літописання, була створена перша бібліотека. Занепав у XIV столітті. Відновлений за ініціати митрополита Петра Могили й гетьмана Івана Мазепи.

ЦІКАВО

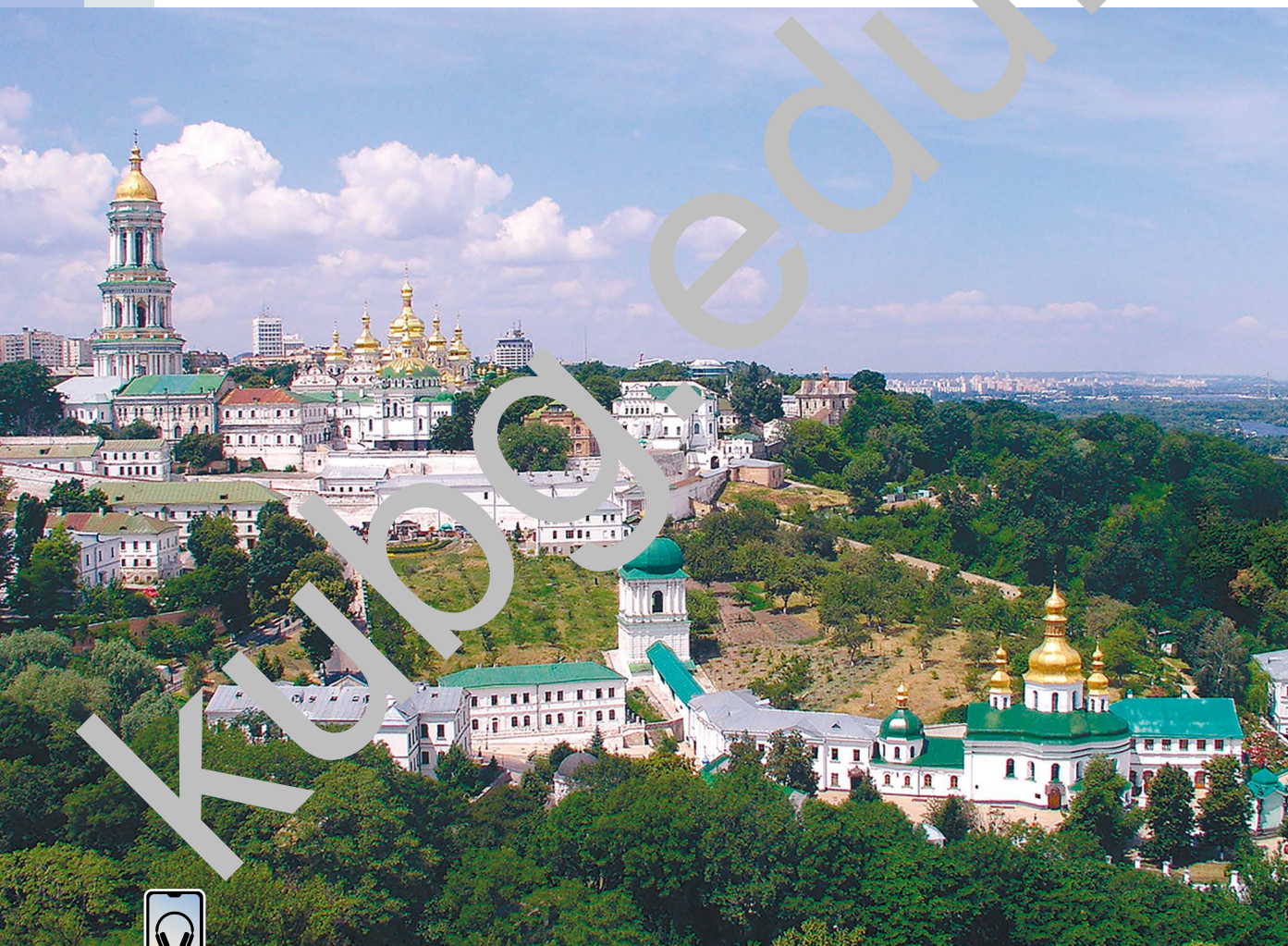
- Досить довго вважалося, що Софійський собор був побудований у 1037 році князем Ярославом Мудрим. Про це йдеться у «Повісті минулих літ». Та новітні дослідження, які ґрунтуються на аналізі настінних написів Софії Київської, свідчать про те, що будівництво храму в Києві розпочав ще Володимир Великий у 1011 році.
- Князь Ярослав Мудрий зібрав унікальну **бібліотеку**, що налічувала понад 1000 книг і зберігалася у підвалах Софійського собору. Однак під час розкопок, які велися на території Софії Київської, її не було виявлено.
- **Дзвіниця** Софії Київської зведена в 1706 році коштом гетьмана Івана Мазепи. Досі тут зберігається великий бронзовий дзвін «Мазепа», виготовлений у 1705 році, що вважається найстарішим.
- На склепінні головного вівтаря Софійського собору розташований унікальний шестиметровий **образ Богоматері Оранти**, викладений з мозаїки. І якщо оглянути храм з різних кутами зору, здасться, що Божу Матір змнює своє положення.
- У соборі в останню розміщується великокняжа успенська, у якій були поховані Ярослав Мудрий, Всеволод Ярославич, Ростислав Всеволодович, Володимир Мономах. Також у стінах Софії відбувалися поховання митрополитів.
- У червні 2025 року внаслідок російської атаки вибухова хвиля пошкодила карниз центральної абсиди Софійського собору — західну частину фасаду XI століття.

СВЯТО-УСПЕНСЬКА КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА (КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА)

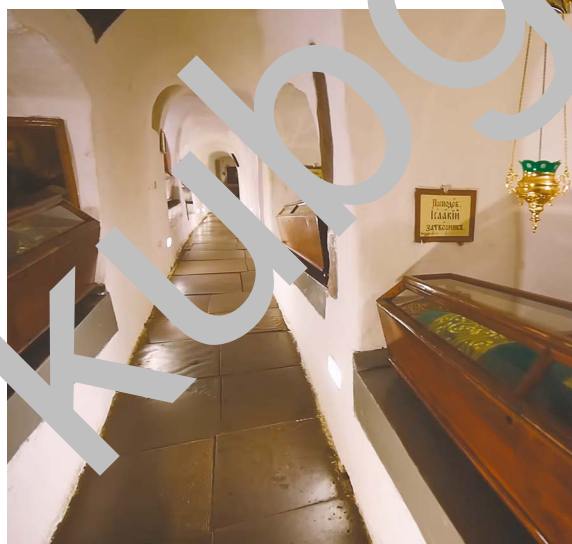
— київський православний монастирський комплекс. Один із найбільших християнських центрів України, визначна пам'ятка історії та архітектури. Києво-Печерська лавра заснована 1051 року як печерний монастир за межами Києва. Назву отримала від печер, де оселилися перші мешканці монастиря.

Сучасний лаврський ансамбль складається з Верхньої лаври, Ближніх печер, Дальніх печер, Гостинного двору. Тут розташовано понад сто споруд, до числа яких входить багато церков, більшість з яких має архітектурні форми українського бароко середини XVIII століття.

ЦІКАВО

- У Лаврі зберігаються мощі понад ста двадцяти святих, деякі з них вважаються нетлінними. Серед найшанованіших — преподобний **Агапіт Печерський**, лікар і цілитель, преподобний **Аліпій Іконописець**, легендарний богатир **Ілля Муромець** (його ратні подвиги описані в билинах, але це не вигаданий казковий персонаж, а реально існуючий богатир-воїн, який згодом прийняв чернечий постриг). У печерах також спочиває **Нестор Літописець**, преподобні **Антоній і Феодосій Печерські**, засновники монастиря, інші духовні діячі, меценати й воєначальники, зокрема князь **Костянтин Острозький**.
- Близьні печери розташовані на глибині 10–15 м, їхня довжина становить 383 м. Тут лежать мощі 73 святих.
- Дальні печери мають глибину 15–20 м і простягаються на 293 м. Тут покуються мощі 49 святих.

ПАМ'ЯТНИК МАГДЕБУРЗЬКОМУ ПРАВУ (КОЛОНА МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА, ПАМ'ЯТНИК ХРЕЩЕННЯ РУСІ, НИЖНІЙ ПАМ'ЯТНИК КНЯЗЮ ВОЛОДИМИРУ)

було споруджено на честь повернення Києву Магдебурзького права в 1802 році. Пам'ятка розташована на мальовчаних схилах Дніпра, біля підніжжя Володимирської гірки. Колонна Магдебурзького права є одним із найстаріших пам'ятників Києва.

ЦІКАВО

- **Магдебурзьке право** — одна з найпоширеніших у середньовічній Європі правових систем міського самоврядування. Право передбачало автономію міста, надаючи громаді захист від свавілля великих феодалів і можливість самостійно розв'язувати внутрішні питання та визначати подальший шлях розвитку. Містяни могли обирати місцеву владу, мали незалежну судову систему й торгові привілеї. Уперше Магдебурзьке право було надано Києву в XV столітті. Відтоді місто то здобувало ці привілеї, то знову позбавлялося їх, поки в 1834 році за наказом російського імператора Магдебурзьке право було скасовано остаточно.
- Раніше на місці пам'ятника спочивало джерело, з якого, за легендою, князь Володимир Великий охрестив своїх дітей. Звідси й походить ще одна назва — **Пам'ятник**

хрещення Русі. Після спорудження в 1853 році на горі пам'ятника Володимиру Великому колону назвали **Нижнім пам'ятником князю Володимиру.**

ПАМ'ЯТНИК БОГДАНОВІ ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ — пам'ятка мистецтва XIX століття, один із символів Києва, присвячений гетьману України Богданові Хмельницькому (1595–1657), основоположнику української державності, борцю за свободу українського народу.

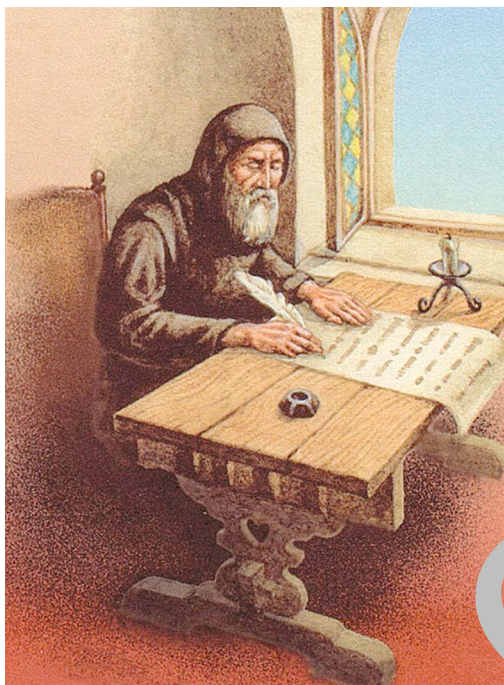
ЦІКАВО

- Ім'я гетьмана за традицією того часу було подвійним — Богдан-Зиновій.
- Хмельницький був поліглотом, здобув хорошу освіту у Львівському єзуїтському колегіумі, де вивчав польську, французьку, турецьку та латинську мови. Під час перебування у турецькому полоні виконував обов'язки перекладача.
- Під час війни Речі Посполитої з московитими Богдан Хмельницький врятував Владислава IV — принца польського, який згодом отримав титул короля Польщі. Вдячністю за врятоване життя стала шабля, вилита із золота.
- Місце поховання Хмельницького досі невідоме. Існує кілька версій. За однією з них його тіло було перепоховано другим, щоб уберегти від наруги, якої бажали вороги гетьмана.
- Пам'ятник Хмельницькому відлили з переплавленого брухту «зеленої міді», який пожертвувало Морське відомство. За рік монумент привезли до Києва, але через відсутність постаменту скульптура протягом 8 років пролежала у дворі старої київської поліцейної універсали. Тоді ж кияни любили жартувати: «Не стиг приїхати Гетьман до Києва, як його вже заарештували».
- Міська легенда розповідає, коли монумент зайняв своє місце, виявилось, що кінь повернутий хвостом до Михайлівського Золотоверхого собору. З огляду на храм постамент був розвернуто.

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ

1. Роздивіться світлину із зображенням Нестора Літописця, автора величної «Повісті минулих літ».

- ▶ Що ви могли б розповісти про цю людину? Поміркуйте, яке історичне значення мала його праця.
- ▶ Дізнайтесь, коли вшановується пам'ять Нестора Літописця. Яке свято відзначається в Україні цей день?
- ▶ Який традиційний захід відбувається щоріку напередодні дня української писемності та мови? Яке він має значення? Чи бачили ви класу в у Всеукраїнському радіодиванті національної єдності?
- ▶ Дізнайтесь, чи є в Києві пам'ятник Нестору Літописцю. Де він розташований?

Нестор Літописець. Мініатюра

2. Який факт з історії Русі висвітлює літописна мініатюра з «Повісті минулих літ», вміщена в Радзивілівському літописі, що є пізнішим продовженням твору Нестора Літописця?

- ▶ Коли ця подія відбулася?
- ▶ У чому полягає її історичне значення?

◀ Мініатюра
з Радзивілівського
літопису, XV століття

3. Поясніть, чому деякі історичні місцевості та вулиці Києва мають такі назви: Поділ; Печерськ; Аскольдова могила; Солом'янка; Верхній Вал; Лаврська; Щековицька; Хорива; Цитадельна; Хрещатик.

► А які давні назви історичних місцевостей столиці відомі вам?

Чи знаєте ви, що вони означають?

4. Яку важливу інформацію про Київ містять поетичні рядки з вірша Олександра Олеся «Початки Києва»?

...Де стоїть тепер наш Київ,
Там була сама гора,
Жив там першим Кий з Хоривом,
Щек та Лебідь — їх сестра.
Над самим Дніпром на горах,
Огороджений з боків
Ровом, мурами, валами,
Київ виріс і розцвів.

Місто прослава.
Фрагмент макету «Стародавній Київ».
Ремонстрація Д. Мазюкевич

5. Поясніть, чому князя Володимира Великого нарекли в народі Красним Сонечком.

6. Прочитайте рядки з поеми Олександра Олеся.

► Як називається цей місто?

► Про якого князя у вірші йдеться? Вставте його ім'я в місці пропусків.

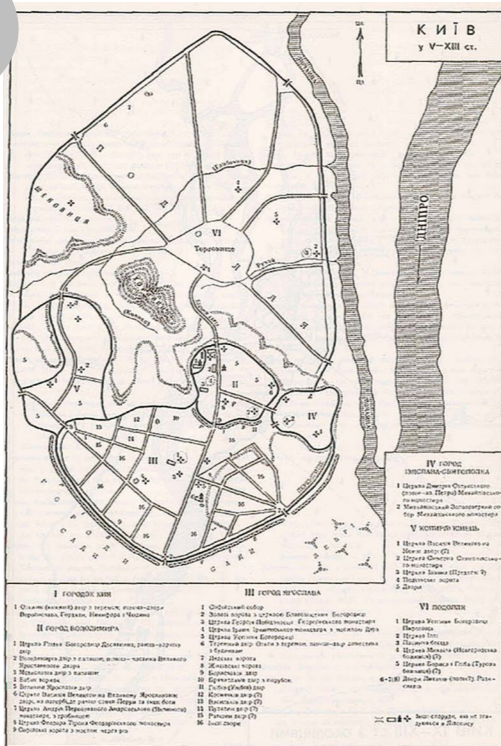
► За текстом поеми та іншими джерелами доверіть матеріал, який свідчить про величні справи цього князя.

І в цьому місті мали

Королі, князі, царі

Поріднитись з

Побувати у дворі.

Карта стародавнього Києва ►

7. Як ви думаєте, чому в давніх літописах Київ називають «матір'ю руських городів»?

8. Сучасники (XI–XIII ст.), які побували в Києві в різні періоди існування міста, називали його «золотоверхим». Поясніть чому.

► Чи можна так схарактеризувати місто сьогодні?

9. Поясніть, чому в середні віки Київ називали містом-фортецею.

► Скільки воріт мала система укріплень тогочасного Києва? Що вам про них відомо?

10. Роздивіться картину.

Що вам відомо про гетьмана Богдана Хмельницького як талановитого полководця?

► Яке значення мав Київ у період визвольної війни українського народу 1648–1657 років?

◀ Гетьман Богдан Хмельницький (1595–1657).
Художник А. Орльонов

11. З кінця XV століття Київ здобув Магдебурзьке право.

► У чому сутність Магдебурзького права?

► У якій країні воно виникло вперше?

► Чому царський уряд скасував Магдебурзьке право в Києві?

Пам'ятник Магдебурзькому праву.
В. Тімм, літографія, 1862 ►

12. Підготуйте учнівський проект / віртуальну екскурсію «Мандрівка стародавнім Києвом».

- I група — «Від Золотих воріт до Софійського собору».
- II група — «На Софійській площі».
- III група — «На Михайлівській площі».
- IV група — «На Старокиївській горі».
- Поділіться своїми враженнями щодо екскурсії.

13. Послухайте «Молитву за Україну» у виконанні Михайла Хомы («Дзідзьо»). Які почуття викликає у вас ця пісня? Поділіться своїми враженнями з однокласниками.

- Чи здогадалися ви, де було знято відеокліп на цю пісню?

14. Роздивіться картину.

- Які історичні постаті, зображені на ній, вам відомі? Скажіть, що ви про них знаєте.

Україна славетна: від князя Кия до нашого часу. Художник А. Орльонов